

51581

Imprimat legal. 2 SEP. 1926

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VII

No. 34

22

AUGUST

1926

In acest număr: O nouă tovarășie politică de Alexandru Hodoș; Sfârșit de August, poezie de Ecaterina Pitiș; Clopotele, poezie de Volbură Polană Năsturaș; Când cei ce se iubesc, se ceartă de G. M. Ivanov; Indoeli de Al. Las-carov-Moldovanu; Henry Ford de T. Arghezi; In campanie electorală, In capitala graniței de P. Nemolanu; Asasinatele sentimentale de Teodor Lazăr; „Casina” de odinioară de Corneliu Codarcea; Insemnări: Sfârșitul misterios al unui duel, Intoleranța religioasă; Reiffismul, Congresul dela Iași al L. A. N. C. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: PIATA CUZA VODĂ No. 16

Un exemplar 10 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

O nouă tovărășie politică

În fundul apelor sărate de la Sovata, s'a zărit deunăzi imaginea destul de clară a unei noi constelații politice. Avem localități balneare, ale căror efecte terapeutice sunt într'adevăr surprinzătoare. Partidul național, care se simte, pe marginea liniștitului lac cu scâlzi, ca la el acasă, pare a se fi vindecat, ca prin farmec, de repulsiunea pe care o simțea în contact cu partidul liberal. S'ar putea deci, ca până la toamnă, să ne găsim în fața unei contopiri duioase între cele două grupări politice, cari s'au combătut până acum cu atâta înviersunare. Faimosul comitet de o sută, cu reședința la Cluj, după o lungă și penibilă febră de pertractări, grație curei din acest an de la Sovata, vrea să iasă din criza sa de nehotărîre, mărturisindu-și fără reticențe încărcate de zăbavă, preferința bruscă pentru realizarea programul economic al d-lui Vintilă Brătianu.

Un asemenea pas decisiv, oricât de neașteptat ar fi în aparență, și oricâtă surpriză ar provoca în lagărul anumitei prese, care în afară de reportajul ciupit cu urechea pe la diverse uși nu pricepe nicio iotă din politica românească, — un asemenea pas e, în fond, o mulțumitoare reintrare în normalitate.

Examinați mai atent structura celor două partide, după ce ați dat la o parte, firește, așa zisa ramură „regățeană” a partidului național, și nu veți descoperi, între ele, decât o serie de neînțelegeri trecătoare. În anul 1919, când d. Iuliu Maniu nu aflase încă despre existența d-lui I. Mihalache, — și când însuși d. I. Mihalache nu aflase despre existența unui partid fărănesc pentru motivul foarte simplu că acest partid nu exista încă, — căpitanii de azi ai partidului național, adăpostit în meterezele comode ale Consiliului dirigent, nu vedeau cu ochi răi o cât de lungă colaborare cu partidul liberal, cu singura condiție, ca d. Romulus Boilă, în calitatea sa de șef al

resortului de Alimentare și Comunicație (cum trece vremea...) să aibe dreptul să mențină mai departe vechia vamă de la Predeal. E încă vie în memoria câtorva foști spectatori primirea stălucită, de care s'a bucurat d. Ion I. Brătianu în mijlocul Marelui Sfat dela Sibiu, unde șeful partidului liberal, delicat el însuși ca orice oaspe, n-a auzit decât cuvinte elogioase la adresa sa. Iar, mai târziu, când reprezentanții Ardealului s-au întâlnit în Camera din București, improvizată în sala de conferințe a Ateneului român, sub prezidenția d-lui N. Iorga, și când în discursul său la Mesaj d. Octavian Goga s'a simțit dator să privească prin prisma realității, verificate mai târziu, politica partidului liberal, mulți dintre frunțașii ardeleni au socotit cuvântarea actualului ministru de Interne drept... o greșală de tact politic!

D. dr. Alexandru Vaida era pe atunci, ce-i drept, președinte al Consiliului, iar d. Ion I. Brătianu, pe care îl secondase numai cu câteva săptămâni înainte, la Conferința de la Paris, se găsea în opoziție; dar, în conventicolele lor tainice, șampionii prudenți ai regionalismului profabil, prevedeau precis ziua în care partidul național, — arbitru suprem în lupta partidelor din vechul Regat și client permanent al puterii, — avea să colaboreze, iarăș, cu liberalii. Șireții autonomiști sperau, că cel puțin pentru o generație, e exclusă orice diferențiere politică pe teritoriul Ardealului, a cărui stăpânire patronii Consiliului dirigent și-o vedeau asigurată, și își dădeau seama, că prin însăși punerea în aplicare a acestui vis, pe temeiul unui firesc sistem de rotație, ei erau sortiți să cârmuiască țara nouă alături de toate partidele pe rând.

Din întâmplare însă, proiectul de monopolizare a vieții publice din Ardeal n'a reușit. Pe de o parte, pentru că el nu corăspundea consolidărei noastre normale, pe de altă parte, pentru că înșiși autorii lui s'au încurcat în ițele unor atitudini nesocotite, trezindu-se tocmai la cealaltă extremitate a idealului lor: în loc de o guvernare perpetuă, o opoziție permanentă... Cum s'a ajuns aci, prin ce socoteli greșite și prin ce atacuri nechipzute, nu mai e nevoie să reamintim acum. Colecția pe ultimii patru ani a „Țării Noastre“ stă la îndemâna tuturor celor ce vor să-și reîmprospăteze memoria, cu povestea penibilă a celei mai rătăcitoare dezorientări. Oricum ar fi, un fapt e sigur. De pe urma greșelilor sale, și de pe urma calculelor neisbutite, partidul național s'a omenit, că urăște de moarte partidul liberal, cu care se resemnase, toluș, altădată, să guverneze împreună.

Astăzi partidul național schimbă din macazul spre politica de colaborare... dacă nu cu *toate* guvernele, pe rând, cum plănuia la 1919, cel puțin cu guvernul viitor. Dl. dr. Alexandru Vaida, care se zice că ar fi principalul exponent al noii orientări, n'a avut nevoie să se ducă la cărturăreasă pentru a afla, că, după toate probabilitățile, succesiunea actualei guvernări, după ce aceasta își va fi împlinit misiunea, va reveni tot partidului liberal. Încercând să răscumpere erorile zilei de ieri, sincer nemulțumit de soarta sa de azi, partidul național încearcă să se pună de acord cu ziua de mâine. Procesul de simplificare a mecanismului nostru constituțional face astfel un pas înainte.

Ataşându-se partidului liberal, și trăgând toate consecințele acestei tovrășii, partidul național, — cece se mai chiamă astăzi partid național, — ar putea să joace un rol onorabil în procesul de formație a burgheziei românești din orașele Ardealului. Foștii inventatori ai Consiliului dirigent, cari și-au început activitatea lor politică, imediat după unire, prin ridicarea câtorva îndrăznețe (și acaparatoare) citadele bancare, pe a căror înfiorare o urmăreau cu generosul sprijin al statului, nu se vor simți tocmai rău la adăposturile sigure ale „Băncii Românești“.

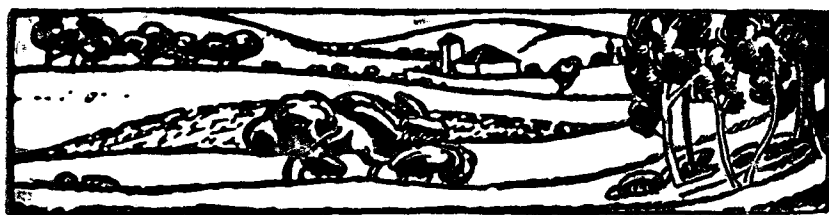
Privind lucrurile de la înălțimea unei analize obiective, și având înaintea ochilor numai imaginea unei evoluții viitoare, cece se va întâmpla. — dacă se va întâmpla, — nici măcar nu constituie vreun motiv de îngrijorare. Suntem în ritmul logic al unei epoci de stratificare politică, de-alungul frontierelor lărgite, în România cea nouă. Dincolo de rivalitățile și de frecările momentului, așteaptă prefacerile necesare, rânduite de glasul poruncitor al vremii...

* * *

Avem aerul, că facem profeții. Nici nu ne trece prin minte așa ceva. Dovadă, discretul accent de îndoială pe care l-am strecurat printre rânduri: „*dacă se va întâmpla...*“ Căci, din păcate, partidul național ne-a demonstrat în dese rânduri, până la evidentă, că știe să ocolească cu o deosebită îndemănare gesturile cari i-ar fi de folos, după cum se pricepe să aleagă, cu o ciudată precizie, tocmai atitudinile cari îi primejdiesc existența. S'ar putea, prin urmare, ca nici de data aceasta, vestitul comitet de centurioni, să nu reușească a se decide. În cazul acesta, pricina răului trebuie căutată în dureroasa boală de voință, care a otrăvit organismul partidului național. Nu e numai o nenorocire trecătoare, provocată de tribulațiile unui șef, care nu știe să aleagă un drum pentru toți. E o rănilă de care pătimește un partid întreg.

Astfel, d. Iuliu Maniu nu va mai fi, cum se crede, capul tuturor nenorocirilor, răutăților. Enigmaticul păstor al așa zisului partid național, de care demult trebuia să se scape nenorocoasa sa turmă, nu va fi gura decât ca simbolul exterior al unei maladii fără leac. D. Iuliu Maniu va rămâne un simplu simptom... Se va ști, cu alte cuvinte, peste patru sau cinci ani, de ce moarte a murit răposatul. Cura din acest an de la Sovata a fost ultima încercare de întremare serioasă. Dacă sine-dronul de „doctori“ de la Cluj va înclina din nou spre leacurile băbești ale dlui I. Mihalache, orice nădejde de vindecare pare, cu adevărat pierdută...

ALEXANDRU HODOȘ

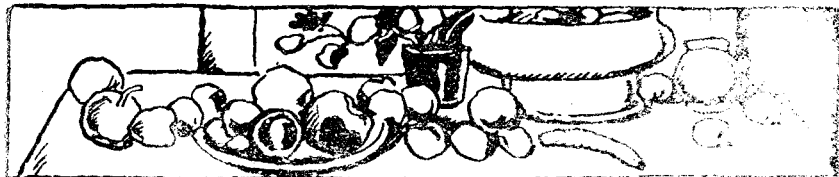
Sfârșit de August

*Incep să moară florile la geam
— E pe sfârșite luna lui August —
Caisul văd că mi-a întins un ram
Și mi zice blând din rodul copt să gust.*

*Dece n'ași tinde mâna să culeg
Bogatul rod ce-aproape mi-e acum?
Dece nu pot, cais să te'nțeleg?
Când văd și simt că toamna e pe drum*

*Când știu că mâine tot acelaș ram
Ce-l pleacă astăzi fructul auriu,
Sărac și trist va atârna la geam
Iar eu voiu fi cu sufletul pustiu.*

ECATERINA PITIȘ

POEZII

Brazii

*O, Țara mea, ce mână omenească
A 'nfipt frumoșii brazi în stânci să crească,
Toți drepți, toți mari, cu vârfurile 'n nori.*

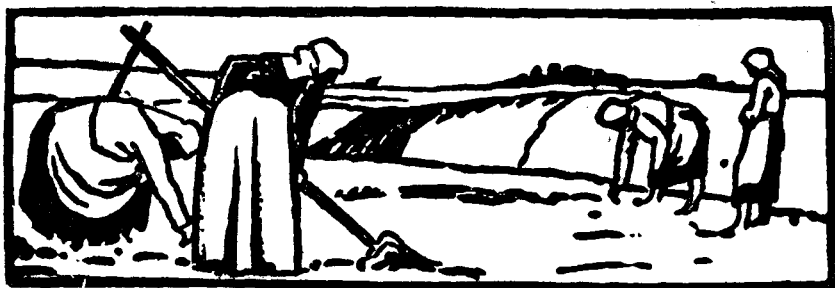
*Încremenii stau brazii visători —
Măcar o adiere nu-i trezește
Din visul lor ce nu se mai sfârșește.*

*Atâta liniște coboară azi
Din ceruri peste crengile de brazi
În cât îmi pare vremea că stă 'n loc.*

*Dar iată, 'ncepe-al ramurilor joc:
Din zări aduce-un cântec aspru vântul
Să-și legene în ramuri verzi cuvântul,
Fiuoarele de nouri ce sporesc
În vârfuli clătinate se 'ncâlcesc
Din ce în ce mai grele când se lasă
De-asupra vârfurilor, cu o plasă.*

*De-odată într'un brad a scăpărat
Un fulger lung — pe urmă a tunat
N'a spus sârmanul brad nici un cuvânt
Pe când se prăbușia jos la pământ.*

*Abia acum în ploaia ce se cerne
Își doarme somnul liniștei eterne.*

Clopoțele

*Oricâtă liniște neprihănită
Ar alina cuprinsul mănăstirii,
În ceasul când e lumea adormită:
Să zboare heruvimi în largul firii,
De n'ar albi în suflet alba pace
Ca o grădină ce-și înalță crinii
Să nu mai știm că sufletul greu zace
Drept răstignit, însângerat de spinii
Eternei suferințe pământești,
Zădarnic clopoțele ne mai cheamă
La praznicu' mpăcării omenești —
Hodorogite clopoțe de-aramă.*

VOLBURĂ PAISMĂ VĂSTURQȘ

Când cei ce se iubesc, se ceartă

Situația a Rusiei Sovietice

Proverbul spune că atunci când cei ce se iubesc se ceartă, termină prin a se îndrăgi mai mult. Relativ la leaderii sovietici, carii au înclinat o ceartă, planetară, proverbul e inaplicabil. Deși ieri s'au iubit până a se sufoca în brațele lor sângeroase, astăzi cearta lor îi duce la pieire. Din ce a pornit această ceartă? Din motive obiective și dintr'o „serie“ de motive subiective.

În anul 1917, sub cuceritoarea credință a lui Lenin, că a venit timpul când stările politice și cele economice îngăduie „răpirea puterii“ din mâinile menșevicilor ale lui Kerenski, toți briganzii subsoliști ai reveriilor internaționale au avut succesul cunoscut. Până când trăia, Lenin stabilise o schemă a revoluției planetare: revoluția bolșevică va provoca revoluția mondială socialistă. Și stabilise o „prevedere“: Rusia revoluționară va adânci și va lărgi revoluționarismul planetar în măsura în care se va desfășura și revoluția mondială. Fără o revoluție mondială, revoluția bolșevică rămâne un simplu episod — foarte frumos, aproape epic din punct de vedere bolșevic — dar inutil pentru finalitățile politice și economice ale comunismului universal.

Evenimentele care au urmat, dintre care cel mai important, este *stabilizarea* Capitalismului pe care se înfpătește o stabilizare politico-națională a lumii burgheze, l'a învățat pe Lenin să nu fie definitiv în prognosticurile sale „revoluționare“ și imediat, ca să nu se sufocă în „stihia burgheză“ a țărănimii rusești, a creiat doctrina „Compromisului“ revoluționar, doctrina numită leninism, a cărui senz e adaptarea fenomenalității revoluționare la fenomenalitatea antirevoluționară deci capitalistă. În 1924 Lenin moare. Până când Lenin își realiza leninis-

mul său, evident, briganzii din jurul lui, supunându-i se cu servilismul ce-l observăm la copiii bucătăreselor, nici o ceartă nu s'ar fi putut ivi și nu i-ar fi putut azvârli în tabere adverse și înarmate. Totul mergea bine: Lenin salva ideologiceste doctrina leninismului, Troțchi organ za armata roșie, în vederea asaltului eventual asupra lumii vechi, Zinoviev azvârlea de pe înălțimea de președinte al Internaționalei a III, dolari și ruble, și prin brațele atâtor suflete despărate, aprindea cu piroxilina și ecrazită, ici-colo, statele burgheze. Alături — tovarășul Felix Dzerdžil ns.h', în garajele de automobile distrugea capetele contrarevoluționare" în care fermentau bacilii boalei burgheze.

Erau toți în așteptarea unei posibilități cari să le dea mijlocul de a covârși începutul de stabilizare capitalistă.

Dar pentrăcă se întâmplă întotdeauna altfel decât cum își propune omul, Lenin mort — revoluția nu numai nu se adânci și nu se lărgi în întreaga planetă, ci din potrivă, se micșoră chiar în „patria noastră socialistă și sovietică“.

Era o nouă situație, neprevăzută. Trebuia o clarificare a liniei du retragere, o stabilire a pozițiilor de retragere și mai ales *fixarea unei perspective*. De oarece leninismul nu era o doctrină fixă, ci o posibilitate de a adapta marxismul la realitatea rusească, după înțelegerea subiectivă a leaderului, acum mort discipolii, cari niciodată n'au avut credinși vărtoase, au interpretat fiecare după înțelegerea sa atât leninismul, cât și noua *înfașurare* a revoluției.

Un unic subiectivism s'ar fi putut concepe, dar subiectivismul mai multor oameni dă rezultate jalnice chiar și în arta preparării unui borș.

Fiecare din discipolii lui Lenin pretinse a fi depozitarul singur și cel mai autorizat atât al doctrinei leniniste, cât și în conducerea revoluției *en défaite*. La acest rol pretinse și Zinoviev și Troțchi și, cu o aparență de drept la succesiune, Comitetul Central al partidului comunist rus. *Lupta între leaderii actuali ai haosului bolșevic e în realitate o luptă de succesiune pentru o doctrină care nu există și pentru o revoluție mondială care se va stinge cine știe în ce cătun rusesc.*

Fiecare leader încearcă să emită o doctrină a sa și să conducă o revoluție a nimănu. De aici necesitatea de a îndepărta pe ceilalți pretendenți. Moartea care e mai cuminte decât omul, îndepărta la timp cu mâna sa, de data asta, gen'ală, pe cel mai groaznic reprezentant al haosului bolșevic: pe Dzerdjinschi. Așa încât, adversitățile născute încă în 1924, după moartea lui Lenin, au luat caracterul unui dinamism de fiare scăpate din cușcă.

În 1924, comitetul central a îndepărtat pe Troțchi, care manifesta veleități dictatoriale. Se stabilise domnia Comitetului central, care îngăduia lui Zinoviev „aprinderea planetei“.

Anul 1925 aduse triumful lui Zinoviev. În Ianuarie încă, el începuse denunțarea lui Troțchi, pe care îl reprezenta ca pe un ipocrit. E cunoscută filipica lui Zinoviev împotriva lui Troțchi: după președintele Internaționalei comuniste, Troțchi, care nu fusese niciodată

comunist ortodox termina prin a fi un antibolșevic. Reabilitarea meșteșugită pe care și-o întreprinsese Troțch', nu fu încununată cu succes. Se mulțumi să tacă și să ocupe un post neînsemnat, până când nemulțumirile ce le prevedea că se vor naște între Comitetul central și Zinoviev, îi vor aduce „o zi de sărbătoare pe strada mea”. Și avu dreptate să aștepte. Ziua aceea veni. Zinoviev, care pierdea perspectiva revoluției mondiale, și Comitetul central care devenea silit să se supună sugestiilor realităților din Europa, intrară în conflict. Urmă în ultimul timp îndepărtarea lui Zinoviev dela conducerea Internaționalăi. Dar ca să nu piardă definitiv o situație faimoasă, se puse împreună cu soțul lui Lenin, văduva Crupșcaia, în fruntea „oposiției muncitorești” care și ea, la rândul ei, nu știe precis ce vrea.

Astfel, taberile sunt constituite. Ceia ce se numește acum „împăcare” nu este decât un armistițiu. Nu a biruit nimeni toți s'au retras puțin. Și calul când vrea să sară o groapă se dă puțin înapoi — dar nu întotdeauna o sare.

Nu va trece multă vreme și lupta se va dezlănțui din nou. Din toate se vede că va birui Troțchi. El „operează” cu democratism și „libertate politică”. E urmat de mulți — pentru că e cel mai slab; dar idiologicește cel mai convenabil.

Fiindcă în clipa în care va triumfa Troțchi — contrarevoluția care așteaptă și care are de partea sa armata roșie, se va elibera în primul rând de acest Banaparte, ca să înceapă clădirea adevărat naționalistă a Rusiei țărăniște.

Să nu credem deci în nici o împăcare. E imposibilă, e exclusă. Să ne bucurăm de ea, fiindcă sub acoperișul împăcării aparente se îngămădesc puteri dușmane, una alteia, puteri cari ciocnindu-se într-o distrugere reciprocă va da puțință Revoluției de a intra în Termidor.

G. M. IVANOV

Indoeli....

Pretenului meu, MATEI VASILIU

Căpitanul de rezervă Vasile Mateescu, era foarte supărat. Stătea cu capul în palme, privea prin geam colțul sârbad al Capitalei încolo spre Delea-veche, — și cugeta. O tristeță adâncă îi aducea un tremur în pleoape, ca de plâns. Gândurile, biciuite de amărăciune, alungau furtunatic, ca în vis. Voia să le oprească, să le cerceteze temeinic, dar o putere hăuitoare din el le spulbera nemilos, aruncându-le în văzduhurile cenușit și necercetate ale fundurilor minții. Eșise de dimineața, oarecum bine dispus, — hotărât să isprăvească o treabă la ministerul de finanțe, nebănuind cătuși de puțin, că peste câteva ceasuri va cădea într'o tristeță atât de adâncă.. De cum pășise pragul ministerului, simțise că ziua aceea va fi o zi de supărare. Bănuia mocnit că va întâmpina ostilitate. Dând totuși deoparte gândul, intrase. Directorul îl primise rece, neprietenos, dispus să-i facă lecții de purtare. Se tulburase, — își stăpânise furia, căutase să deslușească lucrul pentru care venise... Toate fuseseră zădarnice, chiar și rozeta ordinului „Mihai Viteazu“ înflorită vișiniu la cheutoarea hainei. Directorul părea că n'o vede, — ba mai mult la răstâmpuri, privirea lui parcă spunea: „degiaba căutați să ne tot luați așa cu decorațiile dvs. că nu ne uităm la asta.“ Dar poate că lucrul ar fi trecut ca multe altele, dacă spre sfârșitul convorbirei, nu s'ar fi deshis ușa și n'ar fi intrat un domn înalt, gras, rumen la față, plin de-o jovialitate strigătoare și de-un surâs protegitor și afabil. Purta haine bine ajustate pe trup, iar în degete sclipeau diamante. Un baston cu mâner de aur sta atârnat de mâna lui grasă și nepăsătoare. Din tot se vedea lămurit că e un personaj de-o mare greutate, — că, de sigur, venise într'o limuzină luxoasă, că acasă, un popor de servitori îl stau la îndemână să-i satisfacă toate ordinele, — că intrarea în orice birou al oricărei autorități publice îi este îngăduită oricând... De cum deschisese ușa, directorul uită cu totul pe căpitan, se ridică repede de pe scaun și veni spre el cu mâna întinsă. Domnul necunoscut îi întinse cu oarecare lenevie mâna și, surâzând, îi spuse:

— „Bine directore dragă, cum ne-a fost vorba?...“

Directorul, privind oarecum gales spre el, se scuză cu vorbe repezi :
— „Mi-a fost peste putință, dragă prietene..... Te rog să mă crezi!...”

Și o convorbire însuflețită începu între ei, — pe când căpitanul zăcea în uitare, — dar și în uimire. De cum întrase străinul, privirea căpitanului împietri auriu, asupra lui... În gând auzi vorbele : eu cunosc pe acest om..., și, deodată, un val de tristeță, ca o umbră răutăcioasă, îi cuprinse sufletul. Dădu din cap și tăcu. Privi pe geam. Convorbirea din cameră venea până la el ca un huet nelămurit, aci mai ridicat, aci mai scăzut. Se vedea din totul, că cei doi convorbitori pun ceva însemnat la cale. La răstimpuri, ușoare sbucuiuri de răs, arătau vădit o anticipare a bucuriei unor prea plăcute lucruri dintr'un apropiat viitor. Vorbind, necunoscutul ținea mâna pe umărul directorului, — iar acesta, din vreme în vreme privea spre chipul gros și roșcovan al celui dintâi. Căpitanul privea mereu șuvoiul neîntrerupt din Calea Victoriei, și i-se părea curios cum de nu se mai isprăvește odată. Și cu cât valul de oameni, trăsuri și automobile se prelingea de vale, cu atât se întemeia în sufletul lui o tristeță fără margini..... O sfârșeală ca de neputință, îi moleşea sufletul, îndurerându-i-l..... O vorbire mai ridicată, îl trezi din gânduri... Cei doi se despărțeau. Când fu să plece, străinul își aruncă privirea spre căpitan. Acesta, înfruntându-l, îl privi drept în aibul ochilor. O clipă se priviră cu ură, ca doi dușmani. Se recunoscură. Căpitanul, fără voce, făcu un pas, — și se opri, privind-l mereu. Străinul, lăsându-și privirea în jos, se întoarse. — își luă ziua bună și petrecut de director, ieși.

Directorul, respirând adânc și privind undeva cu o nespusă mulțumire, reluă vorba cu căpitanul modulându-și moale glasul :

— „Nu se poate, domnule căpitan, — nu se poate...”

Căpitanul, ca și cum nu și-ar mai fi adus aminte de ce venise, întrebă scurt pe director :

— „Cine e... imbecilul ăsta?...”

Directorul, ofensat, îl privi de sus până jos :

— „Imbecil?! D-ta nu știi ce spui...”

— „Știu sau nu știu, — d-ta îl cunoști?!..”

— „De sigur...”

— „Dacă-l cunoști, să știi de la mine că e un excroc...”

— „Domnule căpitane, te poftesc...”

— „Să nu mă poftești nimic.. Domnul de-adinioarea e un excroc... Atât!.. S'o știi de la mine...”

Vru să mai spună ceva, dar se opri cu narile dilatate...

Voia să spună : „Și tu, de sigur, ești alt excroc, de vreme ce ești atât de prieten cu el...”

Plecase..

Ajuns acasă, căpitanul, cutropit de-o neputincioasă tristeță, căzuse cu capul pe mână și privind mereu puținul peisaj bucureștean din față, cugeta amar...

Seara începuse să se pogoare peste tot, și el tot acolo ședea... Primirea lui părea că se adâncise cu totul în altă parte de cât în ceea ce era în fața lui... Părea că privește în trecut... O servitoare

bătrână venise de câteva ori, dar el îi răspunsese că n'are nevoie de ea... O frenezie, care-i tremura pleoapele și nările, îl cuprinsese, gândindu-se la trecut și la clipa de acum... O întrebare chinătoare îi sfredelea mintea: „pentru ce?... pentru ce toate?...“ O simțire caldă de zădărnici se infiltra grabnic în sufletul lui răvășit de neputință, încludându-l împotriva tuturor și-a nimănui..

Pe urmă se întinse pe pat, — și pe albul păretelui de sus, începu din nou, mișunarea aceluiași vis, de pe vremuri..

...Ofensiva dela Flămânda se contramandase, spre amărăciunea tuturor... Ofițerii își mușcau pumnii de ciudă, iar soldații înjurau cumplit... De ce să ne retragem, când mergeam așa de bine?! Dar porunca venise de undeva, fără putință de neascultare. Trupele trecute dincolo, se retrăgeau sub bombe de aeroplan, de monitoare și de tunuri... Podul frânt de la mijloc, în două-trei locuri, — ploae mărunță, și pătrunzătoare, — nămol clisos și ostenitor, — gropi proaspete în care se coborau trupuri tinere, fărâmate de schije, — sălcii pline de apă sfărtecate de bombe stinghere, — și iar ploae, ploae, ploae... Noaptea zilei de retragere, venise cumplită... Vaere se ridicau de peste tot, — pale de apă rece se plimbau răutăcioase, umezind trupuri și suflete de oșteni... La răstimpuri, bubăiau tunurile, și de-alcă, — și de dincolo... Dinspre țărmul bulgăresc părea că se aud chemări desnădăjduite, de oameni uitați acolo... Ca niște glasuri de huhurezi enormi, se auzeau strigătele oamenilor de legătură cu artileria grea: să bată mai la dreapta... mai la dreapta!..“ Și strigătul acesta nu ajungea unde era de nevoie, căci îl smulgea vântul și-l împărția pe sub sălciișul plin de apă... O ființă haotică, imensă, hăuia prin văzduhuri, sugând pentru sine miile de respirații ale năcăjitelor ființe din tina de jos... Și ventră zorii... Pe malul bulgăresc zăceau mormane de muniții românești, câteva ambulante, cai și chesoane, ca într'o priveliște dezolantă, de moarte...

Și iată adunarea ofițerilor din regimentul lui... Colonelul un romantic, îi strânsese să le vorbească despre o chestie patriotică. Și le zise:

— „Camarazi!.. Pe malul bulgăresc au rămas muniții de-ale noastre, — și nu trebuiau să rămână... Care din voi se încumetă să treacă Dunărea la noapte, în lotci, și să le aducă, — iar pe care nu le-o putea aduce să le distrugă?!..“

O tăcere ca de moarte se iezi câteva clipe. Doi ofițeri eșiră din rânduri: el și cu încă unul, mai bătrân.

Făcând un pas mai înainte, căpitanul (locotenent pe-atunci) vorbi simplu:

— „Mă duc eu!..“ Și adăcgă:

— „Camaradul meu e însurat și are copil, — eu n'am... Deci mie mi se cuvine!..“

Colonelul, cu lacrimi în ochi, îl bătu pe umăr și-l spuse:

— „Alegeți plutonul de curajoși și diseară plecă la Flămânda.. Patria îți cere acest lucru!..“

Iși alege plotonul de curajoși și spre seară plecă. Aștepta noaptea ca să treacă. Găsi trei lotci, — soldații lui erau de felul lor păscari, — așa că se bizuia pe ei. Și noaptea veni: ploioasă, cu vaere adânci pe apele întinse și cu bubuituri de tun răslețe și afunde... Când puse lotca pe apă, se gândi adânc și cu drag la mama lui, — și simți cald pe piept medalionul în care, încadrat în argint, se găsea chipul ei... Șopti numai atât: „mamă, — ajută-mă!” Și'n clipa aceea întreaga Patrie se închidea în aceste vorbe... Meiseră ferit, pe după cotul Ostrovului lung... Lopătau în sus, pentruca apoi lăsându-se pe curent să ajungă la capul podului, sfărâmat desăvârșit... Nimic nu lucea pe malul străin. Numai vântul șuera în plâns de ploae rece... Departe, în sus, păzeau monitoarele, — apa marelui fluviu clipocea repede... O dungă neagră, ce malul ladului, se lvi în zarea întunecată... Se apropiau... Traseră o lotcă la mal, — aceea în care era el... Puseră piciorul pe pământ... O clipă numai, — și, deodată, împușcături porniră... Un camarad, icnind, căzu lângă el... Scoase repede revolverul din tac și ochind, trase... Un vaer de moarte țâșni aproape... Impușcături repezi se îndesau... Lotcile care nu trăsese la mal, se îndepărtau pe șuvoiul apei... Alt camarad căzu, — alt foc al lui doborâ încă un dușman... Și totul nu fu decât câteva clipe... Un tun al nostru trimise foarte aproape o bombă... În fulgerul ei, locotenentul atât văzu: câteva țevi îndreptate spre el... Pe urmă întineri, — și apoi detunările armelor... Atât putu spune soldatului de-alături: „sarî în Dunăre!” și tot în clipa aceea, se și svârli... Apa rece îl învălui din cap până'n tălpi, dându-i un fior aspru... Două gloanțe clipociră în apă, alături de el... Se dădu la fund, aruncând chipiul... Și înotător bun, se scursă o bucată pe sub apă... Simțea trudul fluid al fluviului ca pe-o ființă monstruoasă, care-l chiamă spre adâncuri... Eși la fața apei, — privi: câteva stele clipeau trudnice pe cer, și o amărăciune că nu putuse face nimic, îl făcea să zâmbească crud... Pe urmă, se gândi din nou la mama lui... Inotând în picioare, își scoase tunică și o dăruî apelor... Apoi își scoase cămașa... Curentul îl ducea de vale, — împușcăturile conteniseră... Se dădu din nou la fund, cercând să-și scoată cismele... Un cârcel, ca un burghiu de durere, îl sfredeli pulpa... Se întoarse pe spate, inotând ușor... Și iar prinse cisma cu putere... Cât va fi notat, nu-și putu da seama, dar își simți piciorul descătușat... Și tot așa cisma cealaltă... Încălzit, ca un fier călit, necugetând nimic decât că trebuie să ajungă la celalalt mal, isbuti să-și scoată și cealaltă cismă... Repede apoi, ramase gol... Respiră adânc și pluti cu fața la cer... Avea pe el numai medalionul mamei. Stând cu fața către imensitate, săruta medalionul și șoptea: „mamă, — ajută-mă!” și șoptind așa, avea imaginea nu a mamei lui ci a unei mame imense, aldoma la chip cu cea mică, — o ființă care-l porunceă să lupte, să nu se lase, să isbândească... Inota necontent, privind neclintit cerul... Nu-și mai dădea seama ce e cu el, — de ce se găsește în brațele de apă ale fluviului, — unde are să ajungă... O rădăcină de sălcie îl lovi la piceor, — se întoarse și văzu malul negru... Apunsesese..., — dar unde era?... un vânt aspru îl făcu să se

cutremure, — dar nu-i era frig. O căldură pornită din fundurile ființei lui, se revărsa darnică peste tot, făcându-i un vesmânt nevăzut... Pe urmă veni drumul cu spini... Călcând în spini, rupându-și carnea de pe trup în spinii sălciișului, mergea ca un noptace, blestemat de soartă să răscumpere cine știe ce păcate străbune... Departe m'ea un foc: acolo erau de-ai noștri... Cu tălpi însângerate, cu tremur de moarte în trup, mergea spre Golgota... Când ajunse la focul slab al unor soldați, așa în pielea goală și însângerat, — de sigur că o clipă, soldații vor fi crezut că-i un nebun, care avea totuși o asemănare cu Marele Indurător a lumii... Le zise atât: "Nu vă speriați, fraților, eu sunt de-al vostru... Inveliți-mă și mă încălziți... Mor de frig..." Și soldații săriră de la foc, îl îmbrăcară cum putură mai bine, și-l încălziră cu dragostea sufletelor lor. Locotenentul privea necurmat spre flăcara nestgură a focului firav, — neputând parcă să prindă rostul clipelor de atunci... Spuse atât camarazilor:

— „Am trecut dincolo...” și arăta cu mâna vag undeva în noapte. Pe urmă, desnădăjduit, dadu din cap... Soldații șoptiră ceva între dâșii și apoi tăcură, adormind cu toți lângă focul pușintel în noaptea aceea de toamnă rece...

... Și aducerile-aminte, altele, vin... Iaca sus pe clăbucetul Taurului... Reîtragere, prăpastie și nenoroc... Ostași împrăștieți, înfricoșați de trăsnetele — mii — ale tunurilor vrăjmașe... Și el, locotenentul, cu o armă în mână, adună frânturile de oștime, le vorbește, — și, le spune să nu se lase, — că Patria le cere să nu se înfricoșeze și să nu-i părăsească pământul ei străvechi... Și o contra-ofensivă se pornește... Dușmanii trimet și mai încăpățînată moarte prin mii de plumbi și schije... Nu mai aude nici în cer, nici pe pământ... Huet și pulbere, — nepăsare și sânge... Și, ca și în noaptea dunăreană, deodată locotenentul vede cerul, — de data aceasta nu mai are stele ci albastru-clar și scamă străvezie de nori... Dar la piept, medallionu, mamei îl simte cald și vorbitor, — și iar: „Mamă, ajută-mă!...” și iar mama aceea mare, imensă, învăluitoare, îl cuprinde tot și-l îndeamnă să nu se lase, să nădăjduiască, să învingă...

Pe urmă, o sală albă de spital, cu tăceri prelungi, întrerupte rar de oftări și gemete... Și o zi frumoasă: la ușa odăii unde zăcea, se făcu o sovană, ca o alarmă veselă: veneau trimișii Patriei, ofițeri, civili și femei, ca să-l pună pe piept o bucată de fier, topită în cruce din fierul Patriei, ca semn pe veci, al vitejiei lui... A stat ca împietrit și n'a spus o vorbă, — ci numai a simțit pe piept căldura medallionului matern, al mamei celei mici, și al mamei celei mari, imensa fantomă a toatecuprinzătoare...

Afară, pe cerul diafan, alergau în sboruri catifelate niște porumbei albi, spre adâncul cerului...

.....
Și alte vremi veniră. Părasirea Rușilor, — prăbușirea visurilor noastre de reîntoarcere acasă... Mormântul moldovan, sătul de trupurile fraților, se închidea în cele din urmă...

Pe albul peretelui din odaia căpitanului, alte întâmplări se pro-

flară, — clare, ca atunci... Era de câteva săptămâni în Basarabia, — sperând că lucrurile se vor întoarce în bine cât de curând... Mijeau, romantic, unele nădejdi... La fund, în strălumina de cristal de acolo, încolțeau, ca nuferii albi și nevinovați, nădejdlile... N'ar fi putut spune ce anume va fi, dar simțea cald și îndemnător medalionul mamei. Dar corbii se abătură repede peste trupul decurândei venite fiice la sânul patriei. Pe pământul Basarabiei începură să foliască râvnitorii averilor nemuncite. Și războiul de împotrivire și de pedepsire al celor buni, începu... Într'o dimineață de primăvară, din vremea aceea, în preajma luminoasă a Paștelui, căpitanul primi un ordin de urmărire, în cuprinderea următoare: „Urmăriți și prindeți pe locotenentul de administrație I. D. de la divizia a XIII-a, care a defraudat pe locuitorii comunelor C. și S, precum și divizia cu suma de o sută mii lei, proveniți din rechiziție. Dimpreună cu actele ce le veți dresa, veți înainta pe sus-numitul ofiter, la sediul diviziei în B.“

Peste două zile, locotenentul I. D. prins, anchetat și legat, de către căpitan, făcea pe jos drumul la B. — Dar, bine înțeles, fără banii sustrași, pe care avusese grija, pentru orice împrejurare, să-l dosească.

Aici gândul căpitanului se opri, ca și cum s'ar fi isbit de-un taluz de piatră... — iar chipul locotenentului I. D. se prefăcu, ca prin farmec, în chipul rotofei, roșcat și plin de mulțumire al domnului din cabinetul directorului...

Peste vremurile trecute, se așezaseră alte rosturi... Căpitanul vlăguit de puteri, cu rămășiți dureroase din rana primită, trecuse repede într'o punere în retragere „acoperită cu o pensie de mizerie... *Celălalt*, încălecând pe valul vremii, scăpase de orice urmărire, cu banii rămași la el și cu câmpul larg deschis înaintea lui... Ușor, surzător, învingător, străbătuse repede drumul de la mersul pe jos, ca al hoților, din B., până la conștientizarea de mare potență al vremii din cabinetul directorului, „încântat că se poate număra printre prietenii lui“...

Căpitanul simțise din privirea lui, întregul dispreț ce-i păstra pentru o chestie de pe vremuri... „Privirea potentatului părea că spune căpitanului: „idiotule, ce să-ți fac, dacă nu știi să trăiești?“

Și acum, stând în noaptea adâncă, cu privirea pierdută în negreaja pătată de stele, căpitanul cugeta cu amarăciune la tot acest trecut... O undă vrajmașă de ridicol, se ridica pe fața sufletului, ca miazzele de holturi peste câmpiile pestiferaute... O năvală de ciudă, îl făcu să se scoale de pe scaun și, ca într'o furie nestăpănită, să se ducă la „cutia cu lucrurile sfinte“, pe care o păstra ascunsă în fundul lăzii, cu care făcuse campania. Cu mâni tremurătoare, aprinse o luminare trase, cutia la iveală, — și ca și cum ar fi desgropat pe-un mort drag, scoase afară cuprinsul ei. Eram acolo: scrisori, hârtii de campanie, decorații, brevete, relicve aproape putrezite, scrisori dela foștii lui soldați, medalionul mamei... Le privi cu toată puterea ochilor, ca și cum ar fi vrut să tragă de acolo, puteri cu care să reziste

avalanșei de răsvărire din sufletu-i amărât... O furie neghioabă îl făcu să le prindă pe toate în mâini și să le împrăștie prin casă. Gura îi vorbea cuvinte de blestem:

— „Lua-v'ar naiba de prostii! Blestemate să fiți în vecii vecilor, prostii stupide ale oamenilor... Minciuni și zădărnice, — prostii, prostii“...!

Răvășite pe jos, liniștitele rămășiți ale unei vremi trecute, stăteau triste și ridicole... Atârnat de un ciucur dela învelitoarea patului, medalionul mamei părea că plânge, alături de panglica vișinie a crucei de fier... Mai încolo, o scrisoare se deschise și glăsua: „Iubite domnule căpitane“..., alături de alta, care înpea așa: „azi a fost un bombardament grosav...“

Căpitanul, aiurit, stătea în mijlocul odăii și privea în jur, fără nici un gând. Incet-încet, se trase spre fereastră, — și căzu pe scaun. În odaie, lumânarea pălpăia palid, părând un plâns dintr'o odaie de muribund...

Dar fu scurt acest vârtej... Copleșit de chinuri, căpitanul se târi, — și cu mână mângâietoare, ca pentru a-și cere iertare, începu să adune de pe jos, relicvele sfinte...

După ce le așează în cutia lor, deschise lada și, în necurmată tăcere, puse cutia la locul ei...

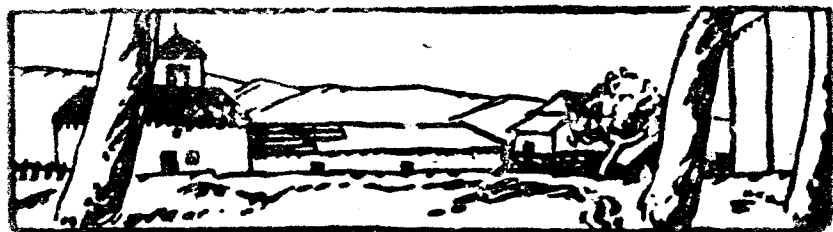
Stinse apoi lumina, — și se așează din nou pe scaunul din fața imensității înoptate. Iși auzea gândurile:

— „Am greșit... Am greșit...“

...Părea că e noaptea de la Flămânda, când, gol, numai cu medalionul mamei pe piept, plutea sub cupola neagră presărată de țintele de aur, a cerului, .. li venea să spună din nou: „mamă, — ajută-mă!“, dar dinspre noaptea înstelată alte glasuri venea spre sufletul căpitanului... Părea că aude clar: „ajută-mă tu pe mine, — ajută-mă!“... Era mai mult o mângâiere a văzduhurilor. — o chemare a nemărginirii... Venea însă cu harul unei întemeeri și — al unei puteri tainice., dar atotîndemnătoare...

În afletul căpitanului era din nou, lumină și putere...

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Henry Ford

Toată lumea a citit foarte interesanta carte a celui mai bogat miliardar și cel mai mare fabricant de automobile din lume, *Viața și Munca mea*. Dl Henry Ford e un bătrân tânăr și svelt, cu o fotografie de 20 de ani. Temperamentul lui hotărât și optimist ascetic a strâns și a concentrat atâta experiență, câtă n'au adunat laolaltă patru împărății, zece profesii și două revoluții. Minteia lui prin urmare poate să fie cu folos consultată de oamenii de Stat, de vizionarii politici și de literați, meniți prin universalitatea preocupărilor și prin faptul că scriu în toate materiile intelectualizate, să corecteze deviațiunile teoretice și absurditățile sociale. America, pământul făgăduinții pentru toate inițiativele, a câștigat cu viața dlui Ford un exemplu mai mult și poate că cel mai superior caracteristic, pentru educația generațiilor industriale și literatura critică a Statelor Unite, cu scrierea fabricantului de automobile, o carte de mare preț în biblioteci.

Dl Ford a învățat să scrie ca un scriitor numai după ce a învățat a gândi, construind o mașină de transportat oameni și mărfuri cu ajutorul motorului exploziv. Dificultățile de ordin tehnic se asociau în calea constructorului cu dificultățile mai mari, ale antagonismului financiar. Autorul mașinii ce i poartă numele, păstrează și azi ostilitate oamenilor de Bancă și finanțe, pe care îi socotește drept niște unități sociale negative și sterpe. Din mineral vulgar, afinat progresiv și dintr'o concepție caricaturală a mașinii de umblat, constructorul a extras progresiv câte o formă nouă și un nou confort, până la automobilul popular, îndeobște cunoscut, până la Fordul circulat în sute și mii de exemplare pe dinaintea noastră și în jurul pământului întreg. În atelierul său minuscul la început și apoi în uzină, în uzinele, întreprinderile și stabilimentele sale, din ce în ce mai numeroase și mai vaste, turătorii de fontă și de oțel, fabrici de cristal, mine de fier și varadium, păduri și fabrici de cherestea, căi ferate proprii, linii de navigație și vapoare personale, spitale, case de ospitalizare, orașe clădite pentru nevoile întreprinderii, localități climaterice, școli, dl

Ford s'a întâlnit cu toate destoiniciile, infirmitățile, speranțele, demoralizările, pasiunile, aberațiile, cu toate însușirile și defectele omenești, la toate gradele deasupra și dedesubtul nivelului reputat normal. Cu sculele și instalațiile lui au muncit oameni din toate naționalitățile, dela cele barbare până la cele civilizate. Apoi, mașinile sale parcurg universul și amploarea cifrei de afaceri a fabricilor Ford a implicat înființarea de nuclee și de stabilimente de desfacere și montaj, deci de birouri și arhive, de tratative și negocieri, de corespondență, deci de psihologie, fără pereche și fără precedent. Când direcția generală socotește cu cale că o piesă de 25 lei trebuie scăzută la 12,50, zeci de mii de telegrame transportă în cele două emisfere ordinul de ieștenire și a doua zi plesa cu numărul cutare, din 5.000 de bucăți câte conține un Ford, se găsește pe toate piețele din lume cu prețul micșorat.

Mai mult decât Papa și decât Imperial Britanic, dl Ford și uzinele sale reprezintă o mare Putere, care își are aderenții și detractorii ei în fiecare Stat, unanim pretutindeni. Detractorii de fapt sunt mai repede de ordine verbală și reprezințați de către mărcile concurente; acestora li se face dovada elementară a funcțiunii, ca în anecdotica filosofiei, când cerându-se o definiție complicată a umbietului, filosoful, precursor al oului lui Columb, s'a sculat de jos și a mers și discuția a fost lichidată. Este înspăimântătoare cifra muncitorilor manuali și intelectuali, multiplicată cu numărul membrilor familiei lor, pe care imperiul Ford îi hrănește în uzinele, atelierele și birourile lui. Bastimentele și trenurile Ford ar putea cu justificare să arborize un nou drapel, cu embleme speciale și să dea drumul pavilionului să circule ca un simbol de pace și de înfrățire în muncă, printre vasele de război și granzile fortificate ale statelor vechilor și nouilor lumi.

Ford nu a realizat numai o afacere uriașă dar și o doctrină, cu care publicul nostru ar trebui familiarizat cu de-amănuntul, punându-i-se la îndemână pe un preț mic, o versiune românească a *Vieții și Muncii mele*. Înțelepciunea clasică, derivată din abstracții și reverii mintale în cărți didactice și propuse studiului în școlile secundare se confundă cu fabula și cu mitul. Ea întărește, fără pic de îndoială, de vreme ce se afirmă, inteligența și moralitatea individuală din epoca electricității și a mașinismului, cu precepte venite din epocile fustanelei a piciorului gol și a lăncii, dar rezultatele experimentale contemporane, de cele mai multe ori considerabil mai importante decât elucubrațiile mistice-recreative, trecute în cartea de citire, în istoria și în studiu detaliat, sunt de natură să provoace alt interes și altă vivacitate intelectuală. O școală în camionetă automobilă — Școala Taximetru — ne închipuim că face, în mai puțin timp și mai impresionant, energii cel puțin de două ori mai utile decât opt ani de limbă grecească, de matematici moarte și de chimie textuală.

De obicei, ieștenirea fabricatelor se obțin în industrie din ieștenirea materiilor prime plus ieștenirea mâinii de lucru, la care se adaugă lucrul în serie sau standardizarea, perfecțiunea prin cultivarea și fabricarea strict mărginită la un articol. Greva, pe care se întemeiază

statul comunist ca să se realizeze, se iscă întotdeauna din cele două iefeniri aci pomenite. Experiența Ford elimină greva. Dl Ford nu a înregistrat niciodată nicio grevă în uzinele sale. Dl Ford contrazice experiența capitalistă, plătind salariile cele mai mari din America și materiile prime cele mai scumpe — și umilește această experiență. Normele sale constituiesc o satiră pentru capital și doctrină. Pe măsură ce se scumpesc materiile prime, automobilele sale se iefenesc, beneficiile crescând... Dl Ford a descoperit un factor nou în formula proporțiilor dintre cost și prețul de vânzare; un factor, din care, fără să-l fi descoperit numai el, face în schimb numai el esențiala preocupare a activității sale tehnice: simplificarea extravagantă a muncii, scurtarea duratei. Capacitățile de creator și de organizator ale dlui Ford se frământă neîncetat în mărginirea și concentrarea la maximum a timpului necesar construcției unui detaliu și-a unui automobil. O unealtă care poate economisi un sfert de secundă la fabricarea unei piese, este imediat adoptată iar uneltele precedente sunt aruncate la cuptorul de topit. Secundele furate dela diversele mașini-unelte se pot aduna la sfârșitul unei zile de lucru — exagerăm pentru concretizare — cu ani de zile economisiți, adică plățiți cu acelaș salariu global. În acelaș timp, producția se urcă și beneficiul mic adăunat cu el însuș la un mai mare număr de mașini, menține cifra beneficiului total și o mai sporește. De câte ori obține o nouă simplificare, dl Ford imediat împărtășește cu un beneficiu suplimentar publicul din toată lumea, iefenind prețurile de vânzare.

Cu alte cuvinte, în perfectă ordine și logică tehnică, Dl Ford își impune sacrificiul său propriu, de idei și de muncă, fără să micșoreze pâinea muncitorului nici să constrângă la asasinarea prin contracte de silnicie, pe furnizorii săi. Aceasta concepție nu a fost niciodată pricepută nici de asociați, când d. Ford a fost silit să-și asocieze câțiva capitaliști, nici de bancheri, când, odată, strâmtorat, a fost nevoit să recurgă la finanță. Ei s'au revoltat oridecâteori, chiar în timpurile începutului, Dl Ford a scăzut brusc de la un an la altul, prețul produselor sale la jumătate. Ca niște capitaliști abuzivi și confortabili, ei ar fi înțeles ca prețurile să fie dublate.

Constructorul aparține într'adevăr unei categorii de oameni, care de obicei nu se îndeletnicesc cu industria și comerțul, din pricina unui procent minuscul de energie, care la dl Ford s'a întâmplat să fie covârșitor. Dl Ford este în esența lui un artist și în toate actele sale industriale, el nu pierde din vedere utilitatea publică, nedespărțită de activitatea uzinelor, datorită de-a înlesni viața, munca și bucuria unui număr cât mai vast de indivizi. Realizările gigantice ale acestui american sunt animate de misticism și omenie.

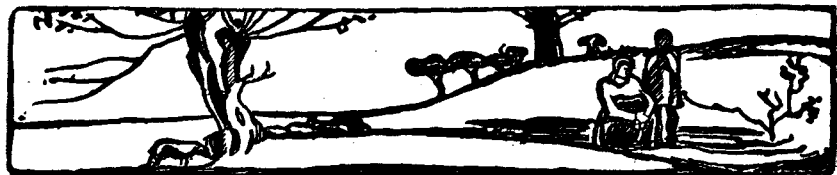
Dacă, acum, ne gândim că până azi a pus în circulație în toată lumea, zece milioane de automobile; că toate aceste automobile funcționează; că o mașină Ford reprezintă pentru micul capitalist, proprietarul ei, un venit anual aproape de 6 ori mai mare decât valoarea plătită, amortizată în 2—3 luni și că o mașină poate sluji bine îngrijită cel mai puțin 5 ani; dacă ne gândim că la un capital egal un

om întreprinzător nu câștigă într'altă exploatare mai mult de maximum 25% din suma investită; că zece milioane de proprietari de mașini reprezintă în mijlociu cincizeci de milioane de guri hrănite civilizat; că zece milioane de mașini în funcțiune servesc ieftin și repede cel puțin un miliard de inși anual, înlesniți în afacerile lor prin beneficii reale, obținute din scurtarea timpului de transport și sporirea timpului de muncă — nu este nici a ne pripă nici a cădea în romantism sau împietate afirmând că Dl Henry Ford este cel mai mare binefăcător al omenirii, fără deosebire de rasă și cultură și mai necesar decât toți conducătorii de oameni, care au lăsat în amintirea lumii dispută, vrajbă, mizerie și sânge.

T. ARGHEZI

P. S. Intr'un articol viitor ne vom face plăcerea să analizăm documentar importanta carte a D-lui Ford.

In campanie electorală

In capitala graniței

În graba sa spre șesul Banatului, Timișul și-a tăiat drum pe unde a putut, astfel încât cursul lui este plin de peripeții. Unul din candidați a făcut baie în el cu automobilul cu tot, deoarece șoseaua națională ca și linia ferată abia mai găsesc o fâșie de pământ liberă dealungul lui. Alocuirea lipsește și aceasta și numai grație tehnicii moderne pot să-l însoțească. Izbutind să eșim din strâmtoarea Armeșiului, șoseaua se mai sbate, în mici curbe, când la dreapta, când la stânga, până când, în cele din urmă se îndreaptă ca o săgeată înspre Caransebeș, capitala graniței de altădată.

Cu lărgirea văli Timișului se măresc și se rafinează trebuințele oamenilor. Ei nu se mai mulțumesc cu pretențiunea străveche a pășunii. Depinde de distanța la care se găsesc dealurile ce ne însoțesc până către Lugoj, care din nevoi să prevealese: pășunea sau pământul arător. La acestea mai vine și civilizația să adauge o serie de probleme noi, fără timbru special, generale pe toată țara și pe cari între munți nu le-am întâlnit. Le trecem deocamdată sub tăcere, pentru ca să ajungem cât mai curând la Caransebeș, despre care sunt multe de spus.

Eșind la șes, automobilul nostru se ia la întrecere cu trenul Simplon care aleargă paralel și în mai puțin de jumătate de ciasuntem în Caransebeșul nou, cartierul nemțesc al orașului. Acest cartier face legătura dintre oraș și gara de sud a lui, cu Bața Sărată. Pe o stradă largă și lungă cât toate zilele, curățică dar cu un aspect hotărât rural, ajungem la podul de fier ce încalecă pârăul Potoc și care taie Caransebeșul în două. Dela acest pod începe orașul propriu zis care, cu două frumoase străzi paralele urmează linia șoselei înspre Lugoj, pe când altele, formând unghiul ascuțit cu acestea se îndreaptă în direcția Bistrei, spre Ardeal. Legându-le întreolaltă cu străzi mai mici, perpendiculare, avem la îndemână întregul plan al orașului. La capătul străzilor principale este câte o gară, astfel încât Caransebeșul are trei gări: două la nord și una la sud, plus o haltă în dreptul Te-

luşului, un plăcut şi frecventat loc de recreaţie atât pentru localnici cât şi pentru vilegiaturiştii streini. Din punct de vedere al gărilor, Caransebeşul este cel dintâi oraş din Banat, deoarece Timişoara, de unde linia ferată se ramifică în două direcţiuni, nu are decât două.

Era o vreme, când Caransebeşul se socotea printre cele dintâi oraşe din Banat şi sub alt raport. Era în epoca lui de glorie, când se numea „civitas regia nostra“, un atribut care îl aşeza alături de Buda, Pesta şi Timişoara, — sau când în veacul al XVI-lea şefii Severinului purtau pomposul titlu de „bani de Lugoj şi Caransebeş“. Caransebeşul acelor vremi era apreciat, respectat, temut chiar; Ferdinand scria unui general al său la 1551 că „statele ardelenne şi caransebeşeni, credincioşi nouă, dispun de atâta putere, încât sunt capabili de orice rezistenţă“...; sau că „am trimis scrisoare către cele trei naţiuni ale Transilvaniei şi către caransebeşeni“... Hărnicia, solidaritatea şi virtuţile militare ale românilor din districtul Caransebeşului i-a ajutat la o situaţie totdeauna privilegiată.

După un asemenea trecut, ne-am fi aşteptat ca orasul Caransebeş să fie printre cele dintâi oraşe ale Banatului şi în epoca modernă, mai ales că nu-i lipsea nimic în acest scop. Fiind reşedinţa uneia din cele mai mari episcopii, secundată de un consistoriu numeros, singurul oraş din Banat înzestrat cu o şcoală normală românească, cu institut teologic, şi unde găsea administraţia centrală a uneia din cele mai mari complexe economice, a Comunităţii de avere, — Caransebeşul era cel mai indicat să ocupe locul unei radiaţiuni intelectuale în Banat, aşa cum ne obişnuisem să vedem Bravoşul de pildă. Caransebeşul trebuia să aspire la acest rol de conducere şi din motivul că, din fericire, populaţiunea lui era şi este în covârşitoarea ei majoritate românească, cum nu cunoaştem un al doilea oraş în cuprinsul Ardealului şi Banatului.

Subt raportul creditului ce i s'a acordat de către opinia publică bănăţeană, Caransebeşul ne-a fost şi ne mai este dator. Nu numai că n'a ştiut să se ridice la rolul indicat de împrejurări, ci în ultimele decenii ale stăpânirii maghiare — atunci când primejdia era mai mare — îi cuprinsese o aparaţie generală care îl punea în urma multor târguşoare din Banat. Numeroasele lui instituţiuni naţionale sau culturale căzuseră într'o letargie vecină cu moartea, din care nu s'au putut dezmeteci deci până în ziua de astăzi. Solidaritatea medievală, manifestată pentru scopuri strelne, foarte sporadic s'a ivit pentru ideea românească. Mai mult decât atât! Caransebeşul intelectual nu numai că nu s'a putut ridica până la înălţimea cerută de interesele noastre naţionale, ci în sânul lui îşi făcuse loc orba neunire, — trădarea chiar! — care a zguduit temelii prea puţin solidă a instituţiunilor româneşti. Opera de distrugere a început cu cadrele acestora, pentruca mai târziu să denatureze însăşi menirea lor. Intr'adevăr, în preajma războiului instituţiunile culturale ale Caransebeşului se degradaseră la un loc de refugiu pentru toţi aceia cari nu aveau aptitudini intelectuale, la un fel de şcoală de cadeţi austriacă care, furnizând un anume contingent de absolvenţi, puţin îi pasă dacă ei sunt şi adevăraţi inte-

lectuali. Numai trădarea era conștientă și biruitoare, lucrând constant și metodic.

Atmosfera morală din ultimele decenii ale dominațiunii maghiare pare a-și cere cuvânt și în noua situație politică. România mare nu a reușit să facă o infuziune de sănătate morală în viața Caransebeșului. Subt altă formă, tot vechile instincte se mențin la suprafață și nu arareori sunt susținute și de stăpânirea românească. Adevărat, rătăcirile Caransebeșului intelectual astăzi este mai puțin păgubitoare. Din fericire, nu el este singurul focar de lumină în cuprinsul Banatului, ca mai demult. În momentul de față, viața Caransebeșului inficiază o reguare mai restrânsă, teritoriul Comunității de avere, care este punctul cardinal al oricărui intelectual băștinaș. În Caransebeș toate drumurile duc spre această mult hărțuită instituțiune, indiferent de unde pornesc. Ea constituie mărul de ceartă al tuturor conducătorilor intelectuali, al partidelor, ca și al partizanilor. Comunitatea de avere este cauza că în Caransebeș nu există partide politice, ci numai interese și patimi îmbrăcate în haină politică. Partid politic în Caransebeș există numai până în momentul când unul din partizani ajunge să se înfrupteze din slaba sevă a comunității de avere. Din acel moment, întreg partidul trece în opoziție alături de partidele adverse, cerând cu furie respectarea bunului principiu: scoală-te tu, ca să șed eu. Așa se explică curiosul fenomen, că în Caransebeș fiecare partid are câte două-trei fracțiuni, după numărul acelor cari stau, mai departe sau mai aproape de ghiveciul Comunității. Numai luminându-i pe toți poți conta la o viață politică normală, fie și numai de partid. Fenomenul s'a repetat sub toate guvernele, fiindcă înboldul era acelaș.

Dar Caransebeșul tot mai are un domeniu unde influența lui se resimte asupra întregului Banat și care trebuie să ne intereseze foarte deaproape: este acela bisericesc. Realizarea idealului național n'a putut să traseze un drum mai fericit nici pe seama bisericii. Deși înconjurată e de jur împrejur de cordonul sectelor, vlădicia stă într-o imperturbabilă atitudine de contemplație. Nimic n'o poate face să ordone o mobilizare generală a clerului pentru combaterea flagelului. Acțiunea ei este vie și vizibilă numai în viața politică, unde statul ei major este neobosit. Pe vremea alegerilor parlamentare, la Consistoriul diecezan se suspendă orice activitate, întocmai ca la prefectura de județ și secretarul consistorial aleargă după voturi cu capcanul, spre mântuirea sufletească a nu știu cui.

Răvășind în pripă viața acestei curioase lumi, simțim o adevărată reculegere sufletească, când înfeala automobilului ne duce iarăși înspre orizontul senin și mult mai idealist al satelor, pe cari — vai! — tot orașul are pretenția să le conducă...

P. NEMOIANU

Asasinatele sentimentale

— Note pe marginea unui articol —

Intr'un articol publicat în „Țara Noastră“ dl Lupu Kostaki se ridică împotriva umanitarismului ce se practică în judecarea asasinatelor sentimentale. Cu prilejul asasinatelor de acest fel asasinul, de obicei de gen feminin, e însoțit la închisoare de compătimirea publicului. Procesul se judecă din partea curților cu jurați, și dacă se încheie cu achitarea asasinului, publicul aplaudă. Aceste aplauze, ca și verdictul de achitare, sunt o osândă rostită asupra celui... asasinat.

Admitem, că nu toate asasinatele de acest fel sunt pur sentimentale și așadar, nu la toate are loc compătimirea, de-aceia, noi nu vom cita vre-un caz concret, cum face dl Lupu Kostaki. Vom trata chestia din punct de vedere social; căci asasinatele sentimentale fac parte din complexul problemelor sociale și nici pe departe, nu sunt simple fapte diverse, nici chestii de „amor propriu“, și prin urmare, are dreptate un recenzent când spune, că punctul de vedere al dlui Lupu Kostaki e unilateral.

Cu alt prilej, mi se pare, am arătat și eu uriașa deosebire între femeie și bărbat cu privire la felul cum și unul și altul, concep amorul. Femeia de-obicei socotește amorul ca ceva sentimental și statornic, și *întotdeauna* ca un preludiu al căsătoriei. Bărbatul, dimpotrivă, îl socotește adeseori ca pe un fapt divers, ca pe un episod mai mult ori mai puțin însemnat în istoria vieții sale. Rar de tot se întâmplă, ca bărbatul, în legătură cu amorul să se gândească și la căsătorie.

De-aci urmează, că în cele mai multe cazuri numai amorul femeii e amor în sensul adevărat al cuvântului. În schimb, amorul bărbatului în cele mai multe cazuri poartă pe nedreptul acest nume, e, poate, senzualism, dar nu amor. Atunci, când un bărbat declară unei femei amorul, fără gândul hotărât de-a o lua în căsătorie, minte. Amorul nu se poate închipui fără dorința posesiei exclusive și pentru toată viața a persoanei iubite.

Sunt cazuri, când bărbatul simulează amorul. Cazurile de acest

fel sunt într'adevăr criminale. Femeia, dacă la ea amorul e sentimental, fără îndoială va crede cu vintelor acestul bărbat. Dacă am putea pătrunde în gândurile unei astfel de femei, am citi planuri mărețe pentru viitor, despre felul de organizare al gospodăriei, despre educația copiilor, despre felul cum va ști să-și facă fericit bărbatul și câte altele. În mintea ei vom găsi clădit gata, căminul familiar.

De-accea, desiluzia e cu mult mai amară la femeie ca la bărbat. La ea, de obicei se prăbușește o clădire impozantă, dar la bărbat nu se prăbușește nimic, nimic. Cu toate acestea, când amorul s'a desfășurat în cadre curat sentimentale, nu duce la desperare completă. Amorul curat sentimental nu e ireparabil. În loc al clădirei năruite se poate ridica alta, deși nu fără mari frământări sufletești.

E ireparabil însă, la femeie, amorul care a depășit cadrele sentimentalismului. În cazul acesta în locul clădirei năruite nu se mai poate ridica alta, ori, nu asemenea celei năruite.

Vina, pentru depășirea cadrelor sentimentale la amor, o poartă întotdeauna bărbatul. Această depășire se întâmplă doar, pe baza unor promisiuni solemne de căsătorie. Vor întreba unii: de ce nu rezistă femeia și în fața unor astfel de promisiuni? De ce nu-și dă seama că depășirea cadrelor sentimentale ale amorului poate să aibă urmări fatale pentru ea?

Aceia, cari adresează astfel de întrebări ar vrea, ca femeia în toate cazurile să fie eroină, în vreme ce, bărbatul, iarăși, în toate cazurile poate să fie un laș. Pretinzându-se dela femeie eroismul necondiționat se admite lașitatea bărbatului. Cu toate-că femeia e neasemănat mai puțin senzuală decât bărbatul, trebuie să admitem cazuri, când sentimentalismul copleșește extraordinara ei putere de rezistență. Astfel, senzualismul ei e o consecință firească a curatului sentimentalism.

În cele mai multe cazuri sinuciderile din dragoste se întâmplă în lumea feminină. Putem să spunem cu toată hotărârea, că amorul femeilor cari se sinucid din dragoste, a depășit sensualismul. Dragostea curat sentimentală nu ucide, decât în cazul demenței. Tot astfel, și asasinatele din dragoste le comit în cele mai multe cazuri femeile, iarăși, din motivul, că dragostea a depășit cadrele sentimentalismului.

Nici pe departe nu ne trece prin minte să aprobăm asasinatele din dragoste. Nu le aprobăm, dar le explicăm. Va fi, poate, dragostea care ucide, o monstrucitate, dar, de care nu totdeauna ucigașul este vinovat. Prin asasinatele din dragoste nu totdeauna se profanează, ci, în multe cazuri, se răzbuună profanarea amorului.

Di Lupu Kostaki spune, că persoanele cari cu câțiva ani mai înainte și-au jurat căsătorie și credință până la moarte, nu mai sunt aceleași, cari azi ar trebui să-și împlinească cuvântul dat. Prin urmare nu le rămâne decât să se resemneze, și după o călduroasă strângere de mână să se ducă, unul încoace, altul încolo.

Se poate, că di Lupu Kostaki are dreptate. Ei nu mai sunt aceiași, dar promisiunea și-au făcut-o pentru viitor, nu pentru trecut. Bărbatul așadar, să se absolve dela datoria cuvântului dat fără con-

siderare la starea în care rămâne femeia? Eroismul resemnării, care se pretinde dela femeie, de ce să nu-l schimbăm însă cu eroismul împlinirii cuvântului dat, pe care să-l cerem bărbatului? Pretenția împlinirii cuvântului dat nu e o escrocherie, ci un act de dreptate.

Dragostea care ucide ar fi, după dl Lupu Kostaki o invenție a romanticismului burtă-verzesc din secolul al XIX-lea. O fi, dar nu din cauza umanitarismului acestui romanticism, ci din cauza schimbării ce s'a efectuat în mentalitatea bărbaților, cari au început să considere pe femeie ca pe-o păpușă, cu care te joci cum vrei. Într'adevăr, numai din secolul al XIX-lea începând s'a schimbat concepția bărbaților despre amor și numai de-atunci se înregistrează sinucideri și asasinatate din dragoste.

De-aceea, dacă e vorbă de schimbări în legislație, acestea înainte de toate trebuie să apere demnitatea femeii. Să nu se pedepsească numai femeia asasină, ci și bărbatul, care a ucis sufletul femeii.

Nici schimbările în legislație nu vor duce însă la rezultatul dorit, dacă nu se vor face schimbări radicale în educație, și mai ales în educația băieților. Acestora, încă din fragedă tinereță să li-se arate că neîmplinirea cuvântului dat e o lașitate, și că un bărbat își dovedește eroismul tocmai suportând consecințele faptelor sale. Să li-se arate, că oameni de treabă există în toate clasele sociale, și prin urmare, ei vor fi datori să respecteze și pe aceia, cari sunt de condiție socială inferioară. În viață, ei să-și dea seama întotdeauna de valoarea oamenilor cu cari au de-a face, căci atunci când e prea târziu, se vor gândi zadarnic la o „restabilire a valcrilor“.

Să nu creadă cineva, că noi osândim jertfele asasinatelor amoroase, adică pe bărbați. Nu, nu-i osândim! Nu sunt ei de vină, ci mediul în care au crescut. Se va schimba acest mediu prin o educație bună a tinerimei și prin o legislație bilateral-dreaptă? Atunci, va dispărea dragostea care ucide, răsărind în locul ei dragostea care duce la viață.

TEODOR LAZAR

„Casina“ de odinioară

Trecutul apropiat al românilor ardeleni se cufundă par'că tot mai mult în negura uitării.

„Inteligherța“ noastră, crescută în credința ungurească a inferiorității etnice a neamului românesc, nu crede și n'a crezut de cuviință să imortalizeze aproape nici o melodie din cântecele de eri și alaltăeri.

În asemenea împrejurări, care vor fi izvoarele istoricilor de mâine, doritori să cunoască adevăratul trecut al Ardealului? Nu găsesc nici un răspuns la aceasta întrebare. Scrierea unei serioase și nefalsificate istorii a Ardealului se impune însă tot mai impresios, căci literatura de astăzi nu mai poate mulțumi pe nimeni.

Cât de mult ași dori, să cunosc viața universitară a studenților din Cluj, dela 1848 încoaace!

Dar dela cine, sau unde să aflăm, de pildă, care a fost istoria vestitei societăți studențești „Iulia“, din Cluj? Unde sunt urmele sbuciumului tineretului universitar român din timpul procesului memorandumului, despre care știe atât de frumos să vorbească dl Amos Frâncu, acest admirabil moșneag latin, mai tânăr decât contemporanii? Cine își mai aduce aminte de viforoasele turburări antiromânești puse la cale de un ziarist ungar din Cuj, astăzi vicepreședinte al partidului maghiar? Sau, cine ne poate informa cu privire la suferințele de tot felul ale studenților români de pe vremuri?

Ce interesantă și înviorătoare ar fi lectura asupra acestor taine ale trecutului, mai ales astăzi, în această epocă de vorbărie inutilă și sforăitoare!...

Firește, mentalitatea de eri pare, oarecum, neînțeleasă astăzi celor cari pândesc zi și noapte, noi și noi prilejuri de „afaceri“, cu ferocitatea unor fiare flămânde. Ce distanță între ei și studenții de odinioară — „nebuli“ și fanțaști — luptători neștiuți de nimeni, pentru o victorie, pentru o cauză, considerată de cei „cuminți“ până în momentul înfăptuirii, de irealizabilă și „neserioasă!“...

* * *

Acum 10—15 ani, centrul vieții universitare și intelectuale românești din Cluj era așa zisa „Casină“ română, sau „Casină studen-

țească", locul de întâlnire al studenției universitare române și al puținilor intelectuali români, cari aveau îndrăzneala să vină aici, să se declare români și să vorbească românește...

Aceasta „Casina“ — singurul cuib românesc în citadela Clujului — se afla la întâlnirea străzilor „Memorandului“ și „Rațiu“ și de-asupra firmei „Venus“ și cafenelei „Citty“ de astăzi. Avea o importanță mult mai mare, decât s'ar crede în primul moment. Vorba românească, isgonită dintre pereții Universității maghiare de teroarea turbatului Apáthy, mâncătorul de români, avea permanent loc de refugiu în modestele și primitoarele săli — cu cele două mese uzate de billard — ale Casinei române. Aici era centrul vieții intelectuale românești din Cluj.

Avea o bibliotecă (într-o vreme când în capitala Ardealului nu-ți puteai procura nici o carte românească) și găseai ziare și reviste proaspete, ungurești și românești.

Pentru cei desbrăcați și fără locuință, Casina era o adevărată binefacere.

Era localul serbărilor românești. În fiecare săptămână odată, studenția aranja șezători literare, invitând și greoaia „intelligență“ românească din Cluj. Se țineau „ședințe“ cu discuții aprinse, uneori poate chiar... prea aprinse, în jurul problemelor politice și sociale...

Casina a avut epoce de decădere, dar și de glorie.

Evenimente, ca de pildă campania românească în Bulgaria, care ne-a adus o mărire de prestigiu și teritoriu, triumful aviatorului Aurel Vlaicu, sau activitatea publicistică a dlui Octavian Goga, s'au resimțit și au avut un firesc și puternic ecou în inima studenților universitari români.

Mândria de român creștea, problemele neamului românesc pasionau tot mai mult și speranțele înviau, îndrăznește și războinice...

Casina era templul revoltei noastre românești și aici se urzeau visurile de mai bine ale iredentismului românesc...

* * *

Șovinismul maghiar simțea că se petrece ceva în sufletele studenților „cu buze valahe“ și avântul nostru scotea pe mulți din sărite. Presa ungurească din Cluj, în frunte cu „Ujság“, ațâța zilnic contra românilor, rezervând gravei probleme valahe rubrici speciale ca faimoasele: „O áh dolgok“ (Lucruri valahe) și „Hiradások az őrtoronyból“ (Semnale din turnul de pază). Atmosfera era atât de înveninată, încât era riseat să vorbești românește nu numai între zidurile Universității lui Apáthy, ci chiar și pe străzile Clujului, unde unгурul își manifesta nemulțumirea prin crunte înjurături la adresa nemernicilor cari îndrăzneau să-i supere timpanul cu sunete valahe...

Refugiul era, totdeauna, „Casina“ noastră...

Între două șvarțuri, aici se citea „Tribuna“, „Românul“ dela Arad, „Gazeta Transilvaniei“, admirabilul „Luceafăr“ dela Sibiu și „Libertatea“ inimosului părinte Moța din Orăștie...

Revistele, ziarele din vechiul regat nu puteau trece granița ungurească. De aceea, multe din ele recurgeau la șiretlicuri. Astfel, „Neamul românesc“ al d-lui Nicolae Iorga trecea granița cu titlul de „Gazeta Nouă“, iar numele d-lui profesor era sau suprimat, sau înlocuit cu inițiale. „Vieța Românească“ din Iași venia — mi se pare — având numele de „Primăvară“. Alte reviste procedau la fel, inventând fel de fel de trucuri, pentru a induce în eroare autoritățile ungurești.

Ziare din regat însă nu aveam. Rar, rar de tot se rătăcea la Cluj câte un „Universul“, sau „Minerva“. Un exemplar din aceste ziare era pentru noi un adevărat eveniment. Cel care ne aducea ziarul din București, era sărbătorit ca o primadonă frumoasă. Toți studenții se îndrămădeau la spatele celui ce citea cu glas tare..

— Ascultau cu evlavie cuvântul de Evanghelie al ziarului din Țara românească...

* * *

Toamna anului 1914 a adus mari schimbări și în vieța „Casinei“ române. Intr'o seară de tristă memorie, liniștea patriarhalei „Casinei“ a fost turburată de barbare urlete rășboinice ce străbăteau din strada clujană.

— „Ce va face România?“, — se întrebau tinerii. Era principalul lucru ce ne interesa.

Nu știa nimeni să răspundă.

În tăcerea generală, unul a spus:

„Să trecem granița, la frații!“

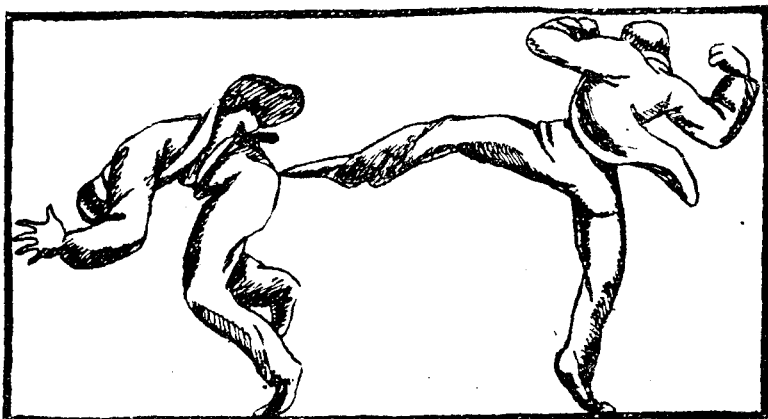
Alții, l'au aprobat, cu însuflețire și așa au și făcut.

Iar „Casina“ română, a rămas în curând orfană, părăsită de studenții Universității din Cluj.

Unii — după cum am spus — au trecut în vechiul regat. Alții, au trebuit să plece, cu durerea în suflet, să-și verse sângele cald pentru idealul altora.

Mulți dintre ei — mucenici anonimi ai dureroasei tragedii ardelenene — putrezesc de mult în țările depărtării. Inimile lor înghețate s'au făcut una cu veșnica și în neștiire roditoarea țărână a două vecine continente...

CORNELIU I. CODARCEA

INSEMNĂRI

Sfârșitul misterios al unui duel. Cit torii noștrii își amintesc de scandalosul duel iscat pe neașteptate, între „Lupta” și „Cuvântul”, ziare iudeo-naționaliste, ambele din strada Sărindar. „Lupta” publica documente la adresa noului director al „Cuvântului” — dovedind origina infamantă a bogăției domnieisale. În treacăt fie zis că „așa” documente ar fi silit pe orice gentlemen să iasă din viața publică și gazetărească. Și pe baza unor fapte probabil de o imoralitate scabroasă, „Lupta” făgăduia să atârne un flinar roș la poarta ziarului „Cuvântul” — știm că bisericile și casele onorabile nu suportă felinare colorate. Răspunzând, „Luptei” cu o vehemență demnă de cameloșii bine plătiți, prin pana nu știu cărui redactor, „Cuvântul” dovedea în buletine zilnice, cari au umplut, pare ni se, vreo cincisprezece zile, că „Lupta” de aceia atacă ziarul „naționalismului integral” fiind-

că, ea, „Lupta” este a democrației circumcise, și e proprietatea dlui Aristide Blank, pe când „Cuvântul” este ziarul unui domn cu mare talent, cu muți bani, și cu drepturi imprescriptibile de a moraliza presa română. Cu impaciență febilă așteptam să citim și alte documente, a căror publicare o făgăduise „Lupta”.

Și când colo — apele turburate ale moralității gazetărești din str. Sărindar, și-au potolit valurile, ca odinioară apele mării Roșii după trecerea poporului ales prin ea. S'a restabilit liniștea totală a mării Sărindar, ca printr'o mioune. Inchipuți-vă acum curiozitatea ce ne stăpânește chinuitor. Datorită cărui fapt, a încetat duelul atât de aprig în familiile atât de nobile ale celor două ziare din str. Sărindar. Faptului, poate, că după ce și-au scărmanat „originile” și „moralitățile” s'au întâlnit pe un teren comun, unde adversitățile verbale înce-

tează. Dacă „Cuvântul” trăiește din colaborarea directorului cu evreul Reiff, întrucât greșește „Lupta” că aparține dlui Black. Amândouă ziarele există într-o slavă și propășirea poporului românesc.

Și astfel „Cuvântul” s'a îmbrățișat cu „Lupta”, ca un frate mai mic cu o soră mai mare. E o ipoteză a noastră, fiindcă nu ni s'a spus cauza adevărată. Vom mai face și altele, până când vom nemeri adevărul.]

Am înțeles! În ziarul „Dimineața” citim o recenzie a ultimului volum de Anecdote de Th. D. Speranță. Se scot la iveală scăderile anecdotelor, și peste tot, se constată că activitatea literară a lui Speranță merge spre declin. Anecdotele sale, de post, sărate și pipărate, nu mai prind, ci în loc să stărnească râsul, plictisesc. Dar, ceea ce e și mai trist, demoralizează tinerimea școlară. De-aceea, la serbările școlare n'ar trebui să se mai reciteze din aceste anecdote.

Așadar, nu literatura ce se tipărește la Ignatz Hertz demoralizează tinerimea ci, anecdotele lui Speranță. De ce...mă rog? Ne-o spune tot Dimineața: pentru-că în aceste anecdote se batjocuresc oamenii de alt neam. Am înțeles.

Reiffismul. E doctrina politico-morală a ziarului „Cuvântul”. E greu, e foarte greu, cum spune o romanță oarecare, să dai o definiție a lui. Ar fi o colaborare economică cu poporul evresc pentru fericirea politică a neamului românesc.

Di Nicolae Iorga îl lămurește ca pe un produs al *semiintelectualității* care operează numai cu *semiadevruri*. Până la o definiție concisă, noi îl vedem ce este: un „ghiveci” de doctrine. Găsești aici argetoianism, tradiționalism cultural, naționalism tradiționalist, „maurra-sism” regalist, (în ghiveciurile națio-

nale intră după cum vedeți și crini exotici); după aceia: mussolinism corporatist (nu lipsesc nici macaroanele), mai departe: fascism antisemit și filosemitism creștin; foi uscate — asta pentru gust, ca frunzele de dafin în marinata de morun — din copacul ideologic al partidului național, al celui țărănist. (Dacă s'ar fi preparat în Ardeal, ghiveciul național-reiffist s'ar fi „dres” cu rântaș). Se vinde fiecare zi — porția doi lei. Dezagramentele ulterioase ale stomacului privesc — ca întotdeauna în comerț, — pe cumpărătorii neatenți și consumatorii lacomi.

Congresul de la Iași al L. A. N. C. A triumfat în congresul care atrăsese asupra sa atenția totală a țării, ideia de ordine preconizată de d. profesor A. C. Cuza. Congresul a clarificat o situație, care, cum spune „Indreptarea”, devenise intolerabilă pentru tânăra înjghebare politică. În ce constă interesul congresului pentru lupta politică a partidelor? În faptul că ideia de ordine, preconizată de d. A. C. Cuza, aduce o politică de temperanță; mișcarea „ligistă” se supune principiului de răspundere, se va manifesta în viitor, constructivă; va ține seamă de autoritatea legală, va interzice turburările de stradă, și va pune capăt participării studenților în politica militantă. Prin asta, L. A. N. C. și-a asigurat un prestigiu politic.

Prestigiul moral al congresului de la Iași, din punct de vedere general românesc, a constat în faptul de a fi condamnat, unanim, ziarul „Cuvântul” din strada Sărindar, pe cari l'a calificat ca „înstrăinat”. Congresul a scos în evidență contradicția internă a atâtor ideologii, care s'au amestecat în zeama unor interese personale ale Directorului ziarului.

Congresul a demascat așa numitul

„naționalism integral“ al acestei foi suspecte. De altfel un ziar care încă la apariția sa a fost declarat că practică șantajul — după câte ne amintim chiar de ziarul Partidului Național „România“ — nu putea decât să trezească suspiciuni și nemulțumiri.

Nu ne-am înșelat nici noi afirmând că cu acest ziar lucrul nu e curat. Vine mai curând sau mai târziu o zi de demascare a întreprinderilor, a căror duplicitate se ascunde sub fostul seducător al doctrinelor mărețe.

Intoleranță religioasă? Ziarele înregistrează ciudata purtare a câțiva preoți romano-catolici din Cluj și Oradia, demnă de cel mai întunecat evmediu.

Credincioșii catolici — ni se spune — sunt îndemrați să evite orice colaborare, orice contact cu cei de alte religii, căsătoria catolicilor cu necatolicii este combătută cu o rară înverșunare și în școlile catolice, băieții și fetele sunt avertizați, nu cum-va să se spurce prin contactul cu români. .... evreii și ungurii necatolici, S'ar putea întâmpla, ne spun veritabilii urmași ai vechilor creștini — nenorociri grave de tot și nu este exclusă nici chiar posibilitatea căsătoriilor cu necatolicii eretici !...

Mărturisim, asemenea perspectivă ne îngrozește și pe noi. Îndemnăm pe episcopul Majláth să evite, până mai este timp, asemenea groaznice nenorociri !...

Treuga Dei. Intr'un articol cursiv de pagina întâia ziarul „Cuvântul“, preocupat de certele confesionale din Ardeal propune încheierea unui armistițiu. Cele două biserici românești în loc de-a se mânca una pe alta să-și întindă mâna frățească și cu puteri

unite să lupte împotriva protestantis-mului.

Comentând părerile „Cuvântului“, ziarul „Politica“ grăbește a se amesteca în discuție. De acord cu proclamarea armistițiului, acest ziar nu poate înțelege lupta împotriva protestantis-mului, închipuindu-și că dl Nae Ionescu, autorul articolușului din „Cuvântul“ cere pornirea unei ofensive a celor două biserici românești pentru distrugerea protestanților. Ar fi așadar un „Treuga Dei“ intern, pentru proclamarea unui războiu de exterminare — extern.

Nu, dlor dela „Politica“. Cele două biserici românești nu vor porni vre-o ofensivă religioasă. Față de protestantism, ele sunt în defensivă. Pe de-o parte, biserica ortodoxă-română e amenințată de o protestantizare a credinței și instituțiilor sale, iar pe de altă parte, sub forma adventismului, pocăitismului și a altor secte de acest fel, protestantismul a pornit el însuși o ofensivă foarte puternică pentru exterminarea celor două biserici românești. În fața acestei situații, cele două biserici au nevoie de o scrioasă reculegere. În timp ce Hanuibal este „ante portas“ noi credem, că această reculegere nu se poate face decât punându-se capăt frământărilor interne.

O unire a celor două biserici românești o dorim și noi, o dorește ori ce român cinstit. Dar dacă această unire nu se poate face prin o mare manifestație spontană, ci numai prin lupte fratricide, atunci, e de preferit să se renunțe la realizarea ei. Cine știe, aceste lupte fratricide după câte decenii, ori poate, chiar secole, ar duce la rezultatul dorit! Cine știe apoi, ajuns atât de târziu și cu jertfe atât de mari, ar mai avea o valoare reală? În loc să se unească două biserici puternice, se vor uni atunci, — poate, două ruini. s. p.